

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Гавриловська К. П., Горбунова В. В.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З КУРСУ
«Методологічні та теоретичні проблеми психології»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Гавриловська К.П., Горбунова В.В.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З КУРСУ
«Методологічні та теоретичні проблеми психології»

Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І. Франка
2014

УДК 159.964.21:316.6(07)

ББК 88.5я73

Г12

Рекомендовано до друку Вченою Радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол №1 від 29.08.2014).

Рецензенти:

Шуневич О. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики викладання навчальних предметів Житомирського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Медведева Н. В. – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії психології творчості Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

Дмитрієва С. М. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології імені Івана Франка

Гавриловська К. П., Горбунова В. В.

Г12 Методичні рекомендації з курсу «Методологічні та теоретичні проблеми психології» – Житомир, 2014. – 35 с.

Методичні матеріали з курсу «Методологічні та теоретичні проблеми психології» складено відповідно до місця та значення дисципліни за структурно-логічною схемою, передбаченою освітньо-професійною програмою бакалавра з напрямку підготовки 6.030103 «Практична психологія». Вони охоплюють всі змістові модулі, визначені освітньо-професійною програмою.

Методичні матеріали з дисципліни «Методологічні та теоретичні проблеми психології» складаються зі: вступу, розподілу навчальних годин на модулі, тем лекційного курсу дисципліни, інструктивно-методичних матеріалів до практичних занять, а також до самостійної роботи студентів, наявні завдання та вимоги до підсумкових модульних робіт і до екзамену, список рекомендованої літератури.

УДК 159.964.21:316.6(07)

ББК 88.5я73

© К. П. Гавриловська, В. В. Горбунова, 2014

ЗМІСТ

Вступ.....	6
Структура навчальної дисципліни.....	7
Рекомендації до організації самостійної роботи.....	8
Модуль 1.....	12
Лекційний курс.....	13
Практичні заняття.....	17
Завдання до ПМР 1.....	22
Вимоги до екзамену.....	24
Рекомендована література до курсу.....	26
Критерії оцінювання.....	28

ВСТУП

Вивчення методологічних та теоретичних основ психології є важливою умовою підготовки високопрофесійного фахівця-психолога. Знання основних засад психологічної науки, уміння аналізувати сучасні теоретичні проблеми психології - ознака високої професійної майстерності психолога, свідчення високого рівня його фахової підготовки.

Дисципліна має розкрити майбутнім фахівцям у психології зміст сучасних теоретичних та методологічних проблем психології, підготувати їх до проведення власних наукових досліджень з визначенням їх ролі та значення для розвитку психологічної науки.

Метою викладання дисципліни «Методологічні та теоретичні проблеми психології» є ознайомлення студентів із методологічними засадами психологічної науки.

Завдання:

- Оволодіння студентами категоріально-термінологічним апаратом психології.
- Формування знань про основні проблеми психологічної науки.

По завершенню вивчення курсу студенти повинні **знати**:

- предмет і завдання курсу "Методологічні та теоретичні проблеми психології"
- функції і рівні методології
- специфіка проведення наукових досліджень
- теоретичні концепції розвитку психіки
- аналіз сучасних теоретичних проблем психології

По завершенню вивчення курсу студенти повинні **уміти** (ОПП, додаток Б):

- використовувати знання методологічних та теоретичних проблем психології в дослідженні та поясненні психічних явищ
- у процесі аналізу професійних завдань в умовах навчально-виховного закладу з метою забезпечення науковості психологічних досліджень вміти формулювати гіпотезу та завдання науково-практичних досліджень на основі інтегрування психологічних знань
- використовуючи класифікацію психологічних експериментів, добирати тип дослідження, адекватний специфіці професійних завдань, що розв'язуються експериментальним шляхом
- у процесі аналізу професійних завдань в умовах конкретного навчально-виховного закладу з метою забезпечення науковості психологічних досліджень вміти визначати проблему дослідження
- у процесі організації психологічних досліджень в умовах навчально-виховного закладу вміти добирати та аналізувати необхідні наукові джерела
- застосовувати основні напрямки світової філософської думки у психолого-педагогічній діяльності

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	денна форма/ заочна форма					
	Всього годин	кількість годин				
		лекції	практичні	лабораторні	Індивідуальні	Самостійна робота
Модуль 1. Загальне методологічне підґрунтя психології						
Змістовий модуль 1. Методологічні проблеми психології						
Тема 1. Поняття про методологію науки	2 / 2	2 / 2				
• Базові категорії психології	7 / 7		2 / 2			5 / 5
Тема 2. Поняття про наукову парадигму	2 / 5	2				/ 5
• Природничий та гуманітарний підходи у психологічному дослідженні	7		2			5
Разом за змістовим модулем 1	18 / 14	4 / 2	4 / 2			10 / 10
Змістовий модуль 2. Теоретичні проблеми психології						
Тема 3. Методологічні принципи психології	2 / 10	2				/ 10
• Розвиток принципу суб'єктності у психології	7/ 2		2			5 / 2
Тема 4. Проблема кризи в психології	4 / 10	4				/ 10
• Внутрішні та зовнішні причини кризового розвитку психології	7 / 2		2			5 / 2
Тема 5. Ключові проблеми психології	10 / 10					10 / 10
Виконання ІНДЗ (ПОЗ) *	6 / 6					6 / 6
Разом за змістовим модулем 2	36 / 40	6	4			26 / 40
Разом за модулем 1	54 / 54	10/ 2	8 / 2			36 / 50
Усього годин	54 / 54	10/ 2	8 / 2			36 / 50

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота є невід'ємною складовою вивчення навчальної дисципліни. Вона здійснюється за такими **напрямами**:

- підготовка теоретичних питань до практичних занять;
- підготовка рефератів та тематичних повідомлень;
- конспектування та аналіз першоджерел;
- підготовка практичних завдань до семінарських занять (в тому числі категоріальна реконструкція проблеми бакалаврського дослідження, аналіз методологічних засад бакалаврського дослідження);
- підготовка звітів, за результатами виконання практичних х завдань;
- підготовка усних виступів та безпосередні виступи (в тому числі захисти та презентації власної дослідницької роботи, а також презентація рефератів і тематичних повідомлень);
- підготовка до підсумкових модульних робіт та екзамену.

Підготовка теоретичних питань до практичних занять передбачає опрацювання питань практичного заняття, які повністю або частково розглядаються на лекції або виносяться на самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовки

- Визначте питання для підготовки (Ви маєте розглянути усі питання, зазначені у плані практичного заняття).
- Візьміть у бібліотеці університету (читальному залі або на кафедрі) джерела, зазначені у списку основної літератури до заняття. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- Визначте розділи (теми або параграфи), у яких розкрито питання практичного заняття.
- Прочитайте ці розділи.
- Складіть план (простий або складний) відповіді на кожне питання.
- Визначте основні поняття, які Ви повинні засвоїти.
- Проаналізуйте, як опрацьований матеріал пов'язаний з іншими питаннями теми.
- Для кращого засвоєння та запам'ятовування матеріалу складіть короткий конспект, схеми, таблиці або графіки по прочитаному матеріалу.
- Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які Ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями Ви можете звернутися на консультації до викладача.
- Перевірте, як Ви засвоїли опрацьоване питання. Ви можете це зробити, відповівши на тестові питання до теми або розв'язавши практичні завдання.

Підготовка рефератів та тематичних повідомлень передбачає бібліографічну роботу з систематизації та аналізу літератури; глибокий та детальний аналіз проблеми (робіт зарубіжних і вітчизняних авторів, вивчення і аналіз необхідних нормативних документів).

Алгоритм підготовки.

- Ознайомтеся з вимогами (тематикою, колом необхідної літератури, ракурсом

освітлення проблеми) до реферату або тематичного повідомлення.

- Підберіть літературу, у якій розкривається проблема. При підборі літератури користуйтеся бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним), консультуйтеся з викладачами та колегами, здійснюйте пошук по дереву посилань та в Інтернет.
- Складіть план реферату або повідомлення.
- Опрацюйте літературні джерела, користуючись порадами до конспектування першоджерел.
- Систематизуйте опрацьований матеріал відповідно до плану реферату чи тематичного повідомлення.
- Дайте власний критичний аналіз та оцінку висвітленої проблеми.
- Оформіть реферат у друкованому вигляді відповідно до вимог (титульна сторінка із зазначенням теми, інформації про авторів та місця виконання роботи; сторінка із детальним змістом реферату; основний текст із посиланнями на роботи цитованих авторів; висновки, що містять авторські міркування, узагальнення тощо; список використаної літератури). Тематичне повідомлення не потребує друкованого оформлення, оскільки презентується виключно усно.
- На основі проведеної роботи підготуйте усну доповідь (див. вимоги до усних виступів).

Конспектування та аналіз першоджерел передбачає поглиблений розгляд окремих питань теми. Для конспектування пропонуються статті з фахових журналів, розділи монографій або підручників.

Алгоритм підготовки.

- Прочитайте запропоноване першоджерело.
- Правильно оформіть бібліографію першоджерела (автор, назва, вихідні дані).
- Складіть план (простий або складний).
- Для кожного пункту плану виділіть основні положення проблеми, яка висвітлюється у першоджерелі.
- Представте прочитаний текст у вигляді тез або анотації, використовуючи, при потребі, схеми, таблиці, графіки тощо.
- Для самоперевірки перекажіть статтю, використовуючи власний конспект.

Підготовка практичних завдань до семінарських занять передбачає категоріальну реконструкцію проблеми магістерського дослідження, аналіз методологічних засад магістерського дослідження

Алгоритм підготовки.

- Уважно прочитайте вимоги до виконання практичних завдань у змісті семінарського заняття у робочій програмі або інструктивно-методичних матеріалах.
- На основі плану визначте обсяг та зміст завдання; спосіб в який маєте його виконувати, необхідні методи, методики, техніки, матеріали.
- Користуючись літературою, зазначеною у плані лекційного та семінарського занять відповідної тематики ознайомтесь з проблематикою завдання. Проаналізуйте можливі складнощі, спробуйте усунути ризик їх виникнення самостійно, при відсутності такої можливості – зверніться до викладача практичного курсу.
- Виконуйте завдання поетапно, дотримуючись плану. При виникненні складнощів

звертайтеся до викладача практичного курсу.

- За результатами проведеної роботи підготуйте звіт, орієнтуючись на вимоги прописані у плані практичного заняття.

Підготовка звітів, за результатами виконання практичних завдань має на меті оформлення результатів самостійної роботи студентів у презентабельному вигляді, їх узагальнення та систематизацію. Наявність письмового звіту з базових видів самостійної роботи є обов'язковою, оскільки є базовою підставою для оцінювання студентської роботи.

Алгоритм підготовки

- Виконайте усі необхідні пункти з підготовки практичних завдань.
- За результатами проведеної роботи підготуйте звіт, орієнтуючись на вимоги прописані у плані практичного заняття та загальні вимоги до письмових звітів.
- Здайте звіт викладачу по завершенню заняття (для студентів денної форми навчання).

Підготовка усних виступів, в тому числі захистів та презентацій власної дослідницької роботи, а також презентацій рефератів і тематичних повідомлень передбачає вміння презентувати зроблене на загал та захистити результати своєї роботи.

Алгоритм підготовки

- Виконайте усі необхідні пункти з підготовки завдань, що потребують усної презентації.
- За результатами проведеної роботи підготуйте детальний звіт, орієнтуючись на вимоги прописані у плані практичного заняття.
- На основі звіту розробіть текст усного виступу (див. вимоги до усних доповідей).

Підготовка до підсумкової модульної роботи (ПМР) та екзамену має на меті узагальнення та систематизацію знань з окремого модуля або дисципліни у цілому.

Алгоритм підготовки

- Ознайомтеся з переліком питань та завдань до ПМР або екзамену.
- Підберіть підручники, інструктивно-методичні матеріали або іншу довідкову літературу, необхідну для підготовки (її перелік Ви можете знайти в робочій програмі або інструктивно-методичних матеріалах).
- Перегляньте зміст кожного питання, користуючись власними конспектами або підручниками.
- Визначте рівень знань з кожного питання.
- Визначте питання, які потребують ретельнішої підготовки (опрацювання додаткової літератури, складання конспектів, схем, виконання окремих завдань тощо). З цією метою зверніться до алгоритму підготовки теоретичних питань до практичних занять та виконання завдань до лабораторних занять.
- Для самоперевірки перекажіть теоретичні питання або виконайте практичне завдання.

Пам'ятка. Якщо ви маєте труднощі у підготовці окремих теоретичних питань або виконанні практичних завдань, ви можете звернутися за консультацією до викладача. Час проведення консультацій зазначений у Графіку проведення консультацій (кафедра соціальної та практичної психології). Ставити питання на ПМР або екзамені вже запізно.

Вимоги до письмових звітів та усних доповідей

Загальні вимоги

Письмові звіти студентів мають оформлюватись на комп'ютері, набиратися на окремих листках формату А4 (текст з однієї сторони), підшиватися за допомогою діркопробивача або стиплера у папку, окрему для кожного студента (прохання не вкладати звіти у файли), та відповідати таким основним вимогам:

- відповідність усім структурним та змістовим вимогам, зазначеним у плані семінарського заняття.
- наявність титульної сторінки із назвою звіту та інформацією про його виконавців;
- виклад державною мовою,
- акуратне оформлення без помітних виправлень та інших технічних недоліків.

Загальні вимоги

Усні виступи мають розкривати зміст висвітлюваного питання, теми, проблеми, що обговорюється та відповідати таким основним вимогам:

- Логічна послідовність викладу думок. Кожна думка має логічно пов'язуватися з попередньою таким чином, щоб не викликати смислових непорозумінь.
- Точність мовлення полягає у найповнішому викладі матеріалу з найоптимальнішим використанням мовних засобів, використанні усталених понять та термінів.
- Логічний наголос як виділення за допомогою голосу та пауз найважливіших понять.
- Дотримання норм української мови.
- Адекватна манера мовлення. Мовлення має бути чітким, виразним, впевненим, однак позбавленим зайвої експресії.
- Підкріплення різноманітним ілюстративним матеріалом: схемами, таблицями, відео- та аудіозаписами тощо.

Примітка: обов'язковою умовою допуску до екзамену є засвоєння знань з теми, яка виносилася на самостійне опрацювання. Якщо ви маєте труднощі у підготовці окремих теоретичних питань або виконанні практичних завдань, ви можете звернутися за консультацією до викладача. Час проведення консультацій зазначений у графіку проведення консультацій (кафедра соціальної та практичної психології).

Модуль 1. Загальне методологічне підґрунтя психології

Назви змістових модулів і тем	денна форма/ заочна форма					
	Всього годин	кількість годин				
		лекції	практичні	лабораторні	Індивідуальна робота	Самостійна робота
Модуль 1. Загальне методологічне підґрунтя психології						
Змістовий модуль 1. Методологічні проблеми психології						
Тема 1. Поняття про методологію науки	2 / 2	2 / 2				
• Базові категорії психології	7 / 7		2 / 2			5 / 5
Тема 2. Поняття про наукову парадигму	2 / 5	2				/ 5
• Природничий та гуманітарний підходи у психологічному дослідженні	7		2			5
Разом за змістовим модулем 1	18 / 14	4 / 2	4 / 2			10 / 10
Змістовий модуль 2. Теоретичні проблеми психології						
Тема 3. Методологічні принципи психології	2 / 10	2				/ 10
• Розвиток принципу суб'єктності у психології	7 / 2		2			5 / 2
Тема 4. Проблема кризи в психології	4 / 10	4				/ 10
• Внутрішні та зовнішні причини кризового розвитку психології	7 / 2		2			5 / 2
Тема 5. Ключові проблеми психології	10 / 10					10 / 10
Виконання ІНДЗ (ПОЗ) *	6 / 6					6 / 6
Разом за змістовим модулем 2	36 / 40	6	4			26 / 40
Разом за модулем 1	54 / 54	10 / 2	8 / 2			36 / 50
Усього годин	54 / 54	10 / 2	8 / 2			36 / 50

Умови автоматичного одержання оцінки за модуль:

- відвідати 3 практичні заняття (з 4 практичних занять);
- одержати 6 оцінок (з 9 можливих, 1 оцінка за перевірку рівня засвоєння знань з теми, яка виносилася на самостійне опрацювання, є обов'язковою).

Обов'язкові види робіт:

- опрацювання питань з плану практичного заняття;
- ознайомлення зі змістом основних понять до теми;
- опрацювання першоджерел;
- підготовка інформаційних повідомлень до теми заняття;
- виконання індивідуальних завдань.

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

Тема 1. Поняття про методологію науки

Мета: ознайомити студентів з цілями і завданнями дисципліни «Методологічні і теоретичні основи психології», понятійним апаратом курсу і теми, відмінностями повсякденного та наукового психологічного пізнання; структурою, функціями, видами методологічного знання.

Професійна спрямованість: уміння аналізувати значення методології для сучасного розвитку психологічної науки.

Основні поняття	<i>основні категорії психології, повсякденне і наукове психологічне знання, предмет і об'єкт психології; методологія психології; методи і методики психологічних досліджень, структура методології, функції методології, види методологічного знання, дескриптивна методологія, прескриптивна методологія, методологічний простір психології.</i>
------------------------	---

План:

1. Місце методології психології в системі професійного психологічного знання.
2. Структура методологічного знання.
3. Методологічний простір наукової психології.
4. Види методологічного знання.
5. Функції методології.

Література

Основна література

1. Корнилова Т.В., Смирнов С.Д. Методологические основы психологии. – СПб.: Питер, 2006. – 320 с.
2. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. - М.: Наука, 1984. – 444 с.

Додаткова література

1. Ананьев Б.Г. Психология и проблемы человекознания. - Москва - Воронеж, 1996.
2. Варій М. Й. Загальна психологія. Навчальний посібник / 2-ге видан., випр. і доп. - К.: «Центр учбової літератури», 2007.- 968 с.
3. Гамезо М.В., Домашенко И.А. Атлас по психологии. - М., 1996.
4. Гальперин П.Я. Введение в психологию. - М., 1996.
5. Гиппенрейтер Ю.Б. Введение в общую психологию: Курс лекций. - М., 1996.
6. Годфруа Ж. Что такое психология. - М., 1992.
7. Крысько В.Г. Психология и педагогика в схемах и таблицах. - Мн., 2000.
8. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. - М., 1984.
9. Лурия А.Р. Эволюционное введение в психологию. - М., 1975.
10. Методологические и теоретические проблемы психологии. / Под ред. Е.В. Шороховой. - М., 1976.
11. Петровский А.В. Введение в психологию. - М., 1995.
12. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Теоретические основы психологии. - СПб., 1999.
13. Платонов К.К. Система психологии и теория отражения. - М., 1982.
14. Пономарёв Я.А. Методологическое введение в психологию. - М., 1983.
15. Рибалка В. В. Методологічні питання наукової психології. – К., 2003.
16. Розин М.В. Психология: теория и практика. - М., 1998.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «Універсум»

Контрольні питання і завдання:

1. Дайте визначення поняття «Методологія психології».
2. Проаналізуйте відмінності між поняттями «методологія» та «метод».
3. Яка різниця між методологією та філософією?
4. Назвіть основні категорії психології.
5. Які ключові методологічні проблеми виокремлює С.Д. Максименко?
6. У чому відмінність науковими та повсякденними психологічними знаннями?
7. Охарактеризуйте функції методології.
8. Назвіть основні щаблі методологічного простору психології.
9. Розкрийте значення терміна " онтопсихологія конкретної особистості".
10. Охарактеризуйте ключові поняття теми. Занотуйте їх до робочого зошиту.

Тема 2. Поняття про наукову парадигму

Мета: формувати у студентів уявлення про наукову парадигму як спосіб організації психологічного знання

Професійна спрямованість: уміння здійснювати аналіз впливу природничої та гуманітарної парадигми на розвиток сучасної психологічної науки.

Основні поняття	наукова парадигма, експеримент, спостереження, закон, закономірність, природничо-наукова парадигма, гуманітарна парадигма, об'єктивізм, суб'єктивізм, сцієнтизм, індукція, дедукція, антропологія, рефлексія, інтуїція.
------------------------	---

План:

1. Поняття про наукову парадигму як спосіб організації наукового знання
2. Об'єктна (природничо-наукова, позитивістська) і суб'єктна (особово-орієнтована, гуманістична) парадигми, їх основні теоретичні положення.
3. Історія розвитку наукового знання.

Література

Основна література

1. Корнилова Т.В., Смирнов С.Д. Методологические основы психологии. – СПб.: Питер, 2006. – 320 с.
2. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. - М.: Наука, 1984. – 444 с.

Додаткова література

1. Ананьев Б.Г. Психология и проблема человекознания. - Москва - Воронеж, 1996.
2. Андреева Г.М. Социальная психология. - М., 1998.
3. Анохин П.К. Принципиальные вопросы общей теории функциональных систем // Избранные труды. - М., 1978.
4. Анохин П.К. Философские аспекты теории функциональных систем // Избранные труды. - М., 1978.
5. Брушлинский А.В. Разработка принципа единства сознания и деятельности в экспериментальной психологии. - В кн.: История становления и развития экспериментально-психологических исследований в России?. - М., 1990.
6. Гальперин П.Я. Введение в психологию. - М., 1976.
7. Гиппенрейтер Ю.Б. Введение в общую психологию: Курс лекций. - М., 1996.
8. Гриншпун И.Б. Введение в психологию. - М., 1994.
9. Грот Н.Я. Основы экспериментальной психологии. - М., 1986.
10. Леонтьев А.Н. Избранные психологические труды. - Т. 1, 2. - М., 1983.
11. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. - М., 1984.
12. Лурия А.Р. Эволюционное введение в психологию. - М., 1975.
13. Методологические и теоретические проблемы психологии / Под ред. Е.В. Шороховой. - М., 1976.
14. Методологические проблемы социальной психологии / Под ред. Е.В. Шороховой. - М., 1975.
15. Методология и методы социальной психологии / Под ред. Е.В. Шороховой. - М., 1977.
16. Пономарёв Я.А. Методологическое введение в психологию. - М., 1983.
17. Розин М.В. Психология: теория и практика. - М., 1998.
18. Теорія і практика психологічного дослідження. - К., 1990.
19. Ярошевский М.Г. Л.С. Выготский: в поисках новой психологии. - СПб. - 1993.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «Універсум»

Контрольні питання і завдання:

1. Дайте визначення поняття «Парадигма».
2. Проаналізуйте відмінності між поняттями «природнична парадигма» та «гуманістична парадигма».
3. Назвіть основні етапи розвитку наукового знання.
4. Які моделі розвитку психологічної науки називає М. Гусельцева?
5. У чому відмінність між класичним і посткласичним етапами розвитку науки?
6. Охарактеризуйте поняття «наукова революція».
7. Назвіть можливі причини виникнення нової наукової парадигми.
8. Розкрийте значення терміна "нормальна наука".
9. Охарактеризуйте ключові поняття теми. Занотуйте їх до робочого зошиту.

Тема 3. Методологічні принципи психології

Мета: формувати у студентів уявлення про основні методологічні принципи психології

Професійна спрямованість: уміння здійснювати аналіз регулятивної функції методологічних принципів психології у наукових роботах.

План

1. Місце пояснювальних принципів у системі методологічного регулювання психології.
2. Принцип детермінізму.
3. Принцип системності.
4. Принцип розвитку.

Основні поняття	принцип діяльності, принцип активності / реактивності, суб'єктна активність, принцип суб'єктності, детермінізм, системність, розвиток, холізм, елементаризм, еклектизм.
-----------------	---

Література

Основна література

1. Корнилова Т.В., Смирнов С.Д. Методологические основы психологии. – СПб.: Питер, 2006. – 320 с.
2. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Основы теоретической психологии. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 528с.
3. Ткаченко О. М. Принципи і категорії психології. — Київ, "Вища школа", 1979

Додаткова література

1. Анциферова Л.И. Методологические принципы и проблемы психологии // Психол. журн. – 1982. – Т.3. – №2. – С. 3-18.
2. Брушлинский А.В. Принцип детерминизма в трудах С.Л. Рубинштейна // Вопросы психологии. – №4. – 1989. – С. 66-73.
3. Гиппенрейтер Ю. Б. Принцип активности и его развитие Н.А.Бернштейном:// Гиппенрейтер Ю. Б. Введение в общую психологию: Курс лекций. М.: Изд-во МГУ. С. 159-168.
4. Знаков В.В. Психология субъекта как методология понимания человеческого бытия // Психологический журнал. – 2003. – Т.24. – №2. – С. 95-106.
5. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. - М.: Наука, 1984. – 444 с.
6. Методологические проблемы социальной психологии / Под ред. Е.В. Шороховой. - М., 1975.
7. Методологические и теоретические проблемы психологии / Под ред. Е.В. Шороховой. - М., 1976.
8. Методологические принципы социальной психологии. М., 1975, с. 9.
9. Методология и методы социальной психологии / Под ред. Е.В. Шороховой. - М., 1977.
10. Петровский В. А. К психологии активности личности.— Вопросы психологии. – 1975. – № 3. – С. 26-37.
11. Пономарёв Я.А. Методологическое введение в психологию. - М., 1983.
12. Татенко В.А. Объект, предмет и метод психологии как субъекта познания // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції „Перспективи розвитку соціогуманітарних наук у класичних університетах”. – К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”. – 2004. – С. 60-66.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «Універсум»

Контрольні питання і завдання:

1. Дайте визначення поняття «принцип».
2. Проаналізуйте відмінності між попередниками принципу системності.
3. Яка різниця між холізмом та еклектизмом?
4. Назвіть основоположний принцип психології за С.Л. Рубінштейном та М.Г. Ярошевським.
5. Які є погляди на принцип детермінізму?
6. У чому відмінність між класичним і посткласичним етапами розвитку науки?
7. Охарактеризуйте поняття «зовнішній методологізм».
8. Назвіть можливі причини зародження системного підходу.
9. Розкрийте значення терміна "відображення".
10. Охарактеризуйте ключові поняття теми. Занотуйте їх до робочого зошиту.

Тема 4. Проблема кризи в психології

Мета: розібратися в особливостях сучасної ситуації в психологічній науці; усвідомити причини кризи в психології.

Професійна спрямованість: уміння здійснювати аналіз причин виникнення кризи в психології, можливих шляхів її розв'язання.

План

1. Кризові явища в психології (історичний аналіз).
2. Причини кризи
3. Методологічна рефлексія кризових явищ у психології

Основні поняття	методологічна криза, методологічна парадигма, методологічний плюралізм, методологічна догма, мультипарадигмальність в науці
-----------------	---

Література

Основна література

1. Корнилова Т.В., Смирнов С.Д. Методологические основы психологии. – СПб.: Питер, 2006. – 320 с.
2. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Основы теоретической психологии. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 528с.

Додаткова література

1. Братусь Б.С. От гуманитарной парадигмы в психологии к парадигме эсхатологической. Психология и новые идеалы научности (материалы "круглого стола") // Вопросы философии, – 1993. – № 5, С. 3 – 43.
2. Василюк Ф.Е. От психологической практики к психотехнической теории // Московский психотерапевтический журнал. – №1, 1992. – С. 15-32.
3. Виготский Л.С. Исторический смысл психологического кризиса // Собр. соч.: В 6 т. – Т. 1. – М., 1982. – С. 291-436.
4. Корнилова Т.В., Смирнов С.Д. Методологические основы психологии. – СПб.: Питер, 2006. – 320 с.
5. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. - М.: Наука, 1984. - 444 с.
6. Психология ххi века: пророчества и прогнозы (материалы "круглого стола")// Вопросы психологии. – 2000 – №1(С.3- 35), №2. (С.3-40)
7. Пузырей А.А. Критика естественнонаучного метода и критика практического разума Психология и новые идеалы научности (материалы "круглого стола") // Вопросы философии, – 1993. – № 5. – С. 3 – 43.
8. Смирнов С.Д. Методологический плюрализм и предмет психологи // Вопросы психологии. – №4, 2005. – С. 3-8.
9. Юревич А.В. Методологический либерализм в психологи // Вопросы психологии. – №5, 2001. – С. 3-17.
10. Юревич А.В. Психология в современном обществе // Психол. журнал. – №6, 2008. – С. 5-14.
11. Юревич А.В. Психология и методология // Психол. журнал. – №5, 2001. – С. 35-46.
12. Татенко В.А. Объект, предмет и метод психологии как субъекта познания // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції „Перспективи розвитку соціогуманітарних наук у класичних університетах”. – К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”. – 2004. – С. 60-66.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «Універсум»

Контрольні питання і завдання:

1. Дайте визначення поняття «криза».
2. Проаналізуйте погляди Л. Виготського на кризу в психології.
3. Яка різниця між аналітичним та феноменологічним методами з точки зору Л. Виготського?
4. Які є погляди на причини кризи?
5. У чому відмінність між парадигмою і метадигою?
6. Охарактеризуйте поняття «соціодигма».
7. Розкрийте значення терміна "схизис".
8. Проаналізуйте проблему кризового розвитку психології.
9. Створіть типологію кризових явищ у психології.
10. Охарактеризуйте ключові поняття теми. Занотуйте їх до робочого зошиту.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1

Тема 1. БАЗОВІ КАТЕГОРІЇ ПСИХОЛОГІЇ

Мета: формувати у студентів уявлення про категоріальний апарат психології

Професійна спрямованість: уміння здійснювати категоріальну реконструкцію проблеми власного бакалаврського дослідження.

ПЛАН

1. Поняттєво-категоріальна структура психології
2. Вимоги до визначення психологічних понять
3. Базисні категорії психології за А.В. Петровським, М.Г. Ярошевським: (категорія образу; категорія дії; категорія мотиву; категорія відношення; категорія переживання).
4. Метапсихологічні категорії психології за А.В. Петровським, М.Г. Ярошевським: (категорія особистості; категорія діяльності; категорія спілкування).

Основні поняття	<i>категоріальний лад, інваріанти, термін, поняття, категорія, екстрапсихологічні / базисні / метапсихологічні / протопсихологічні категорії, біосфера, ноосфера, психосфера, образ, дія, мотив, відношення, переживання, особистість, діяльність, спілкування, свідомість.</i>
Законспекуйте статтю	Мириманова М.С. Тезаурус как метод выявления системы понятий психологии // Вопросы психологии. – 1976. – №5. – С. 134-140
Практичне завдання	Здійсніть категоріальну реконструкцію проблеми власного бакалаврського дослідження. Виділіть метапсихологічні та базисні психологічні категорії. Дайте операціоналізоване визначення кожній з базисних категорій. За основу візьміть структуру запропоновану А.В. Петровським, М.Г. Ярошевським.

Ліміт часу на виконання завдань для самостійної роботи

Ознайомлення зі змістом основних понять	3 години
Ознайомлення зі змістом першоджерел з метою опрацювання теоретичних питань з плану практичного заняття	3 години

Література

Основна література

1. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Основы теоретической психологии. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 528с.

Додаткова література

3. Богданович Н.В. Субъект как категория отечественной психологии Автореф. дис. ... канд. психол. наук. – М., 2004. – 20 с.
4. Ганзен В. А. Вербальные описания // Ганзен В. А Системные описания в психологии. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1984. – С. 49-77.
5. Давыдов В. В. Категория деятельности и психического отражения в теории А.Н. Леонтьева // Вести. Моск. ун-та. – Сер.14. – Психология. – 1979. – № 4. – С. 25-41.
6. Зинченко В.П. Идеи Л.С. Выготского о единицах анализа психики // Психол. журнал. – 1981. – Т. I. – № 2. – С. 118-133.
7. Корнилова Т.В., Смирнов С.Д. Методологические основы психологии. – СПб.: Питер, 2006. – 320 с.
8. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. - М.: Наука, 1984. – 444 с.
9. Ткаченко О.М. Структура психології як системи знань і логіка її розвитку // Ткаченко О.М. Принципи і категорії психології. – К.: Вища школа, 1979. – С. 7-28.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «Універсум»

Контрольні питання: і завдання:

1. Дайте визначення основних базисних та метапсихологічних категорій психології.
2. Здійсніть категоріальну реконструкцію проблеми власного бакалаврського дослідження.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2

Тема 2. ПРИРОДНИЧИЙ ТА ГУМАНІТАРНИЙ ПІДХОДИ У ПСИХОЛОГІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ

Мета: формувати у студентів уявлення про відмінності природничого та гуманітарного підходів у психології

Професійна спрямованість: уміння здійснювати аналіз проблем парадигмальної орієнтації психології.

План

1. Поняття про методологію науки.
2. Предмет психології з позицій гуманітарної та природничої парадигм.
3. Проблема об'єктивності психологічних методів.
4. Старі дихотомії в сучасних методологічних підходах
5. Методологічні проблеми сучасної психології

Основні поняття	<i>наукова парадигма, експеримент, спостереження, закон, закономірність, природничо-наукова парадигма, гуманітарна парадигма, об'єктивізм, суб'єктивізм, сасєнтизм, індукція, дедукція, антропологія, рефлексія, інтуїція.</i>
------------------------	--

Законспектуйте статтю	Хомская Е.Д. О методологических проблемах современной психологии // Вопросы психологии. – №5, 1997. – С. 112-132. Слободчиков В.И., Исаев Е.И. Естественнонаучная и гуманитарная парадигмы в науке // Основы психологической антропологии. Психология развития человека. – М.: "Школьная пресса", 2000. – 416 с.
Практичне завдання	Проаналізуйте проблему парадигмальної орієнтації психології, її тяжіння до природничої або гуманітарної парадигми.

Ліміт часу на виконання завдань для самостійної роботи:

Ознайомлення зі змістом основних понять	3 години
Ознайомлення зі змістом першоджерел з метою опрацювання теоретичних питань з плану практичного заняття	3 години

Література

Основна література

1. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Основы теоретической психологии. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 528с.
2. Корнилова Т.В., Смирнов С.Д. Методологические основы психологии. – СПб.: Питер, 2006. – 320 с.

Додаткова література

1. Крипнер С., Карвало Р. Проблема метода в гуманистической психологии // Психологический журнал. – №2, 1993. – С. 113-126.
2. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. - М.: Наука, 1984. - 444 с.
3. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології: Навчально-методичний посібник. - К.: Ніка-Центр. - 2003. - 204 с.
4. Розин В.М. Научные интерпретации предмета психологии (от парадигмы естественнонаучной к гуманитарной?) // Психологический журнал. – 1991. – №2. – С. 5-15.
5. Смирнов С.Д. Методологический плюрализм и предмет психологии // Вопросы психологии. – №4, 2005. – С. 3-8.
6. Формирование современной естественнонаучной парадигмы // Философия науки. – М.: ИФРАН, 2001. – Вып. 7. – 107 с.
7. Юревич А.В. Естественнонаучная и гуманитарная парадигмы в психологии, или Раскачанный маятник // Вопросы психологии. – № 2, 2005. – С. 147-151.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «Універсум»

Контрольні питання і завдання:

1. Проаналізуйте основні методологічні проблеми психології
2. Порівняйте трактування предмету психології з позицій природничої та гуманітарної парадигми

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3

Тема 3. РОЗВИТОК ПРИНЦИПУ СУБ'ЄКТНОСТІ В ПСИХОЛОГІЇ

Мета: формувати у студентів уявлення про основні методологічні принципи психології

Професійна спрямованість: уміння здійснювати аналіз регулятивної функції методологічних принципів психології у наукових роботах.

План

1. Принцип детермінізму
2. Принцип системності
3. Принцип розвитку
4. Принцип діяльності у психології.
5. Принцип активності: від активності фізіологічної до суб'єктної.
6. Утвердження принципу суб'єктності у психології.

Основні поняття	<i>принцип діяльності, принцип активності / реактивності, суб'єктна активність, принцип суб'єктності, суб'єктність, суб'єктивність</i>
Законспекуйте статтю	Якиманская И.С. Принцип активности в педагогической психологии // Вопросы психологии. – 1989. – №6. – С.5-13. Петровский В.А. Принцип субъектности в психологическом исследовании // Вопросы психологии. – 1985. – №4. – С. 15-30.
Практичне завдання	Проілюструйте регулятивну функцію принципу суб'єктності (або іншого пояснювального принципу) у вашому бакалаврському дослідженні. В ході ілюстрації використовуйте пряме цитування ідей інших авторів, що відповідають методологічним засадам вашого дослідження.

Ліміт часу на виконання завдань для самостійної роботи

Ознайомлення зі змістом основних понять	3 години
Ознайомлення зі змістом першоджерел з метою опрацювання теоретичних питань з плану практичного заняття	3 години

Література

Основна література

1. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Основы теоретической психологии. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 528с.

Додаткова література

1. Анциферова Л.И. Методологические принципы и проблемы психологии // Психол. журн. – 1982. – Т.3. – №2. – С. 3-18.
2. Брушлинский А.В. Принцип детерминизма в трудах С.Л. Рубинштейна // Вопросы психологии. – №4. – 1989. – С. 66-73.
3. Гиппенрейтер Ю. Б. Принцип активности и его развитие Н.А.Бернштейном:// Гиппенрейтер Ю. Б. Введение в общую психологию: Курс лекций. М.: Изд-во МГУ. С. 159-168.
4. Знаков В.В. Психология субъекта как методология понимания человеческого бытия // Психологический журнал. – 2003. – Т.24. – №2. – С. 95-106.
5. Корнилова Т.В., Смирнов С.Д. Деятельностный подход в психологии и принцип активности // Корнилова Т.В., Смирнов С.Д. Методологические основы психологии. – СПб.: Питер, 2006. – С. 264-267.
6. Петровский В. А. К психологии активности личности.— Вопросы психологии. – 1975. – № 3. – С. 26-37.
7. Татенко В.А. Объект, предмет и метод психологии как субъекта познания // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції „Перспективи розвитку соціогуманітарних наук у класичних університетах”. – К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”. – 2004. – С. 60-66.
8. Ткаченко О.М. Принципи і категорії психології. – К.: Вища школа, 1979. – 200 с.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «Універсум»

Контрольні питання і завдання:

1. Проаналізуйте зміст основних методологічних принципів психології
2. Проілюструйте регулятивну функцію принципу суб'єктності (або іншого пояснювального принципу) у вашому бакалаврському дослідженні.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4

Тема 4. ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ПРИЧИНИ КРИЗОВОГО РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЇ

Мета: формувати у студентів уявлення про причини кризового стану сучасної психології

Професійна спрямованість: уміння здійснювати аналіз проблем кризового розвитку психології

План

1. Криза як нормальний етап розвитку науки.
2. Відсутність базової парадигми як причина кризових явищ у психології.
3. Кризовий розвиток психологічної науки у контексті соціальних процесів та державної політики.

Основні поняття	<i>методологічна криза, методологічна парадигма, методологічний плюралізм, методологічна догма, мультипарадигмальність в науці</i>
------------------------	--

Законспекуйте статтю	Юревич А.В. Системный кризис в психологии // Вопросы психологии. – 1999. – №2. – С. 3-11. Психология и новые идеалы научности (материалы "круглого стола") // Вопросы философии. – 1993. – №5. – С. 3 – 43.
Практичне завдання	Проаналізуйте проблему кризового розвитку психології. Створіть типологію кризових явищ у психології. Систематизуйте основні причини криз у науці.

Ліміт часу на виконання завдань для самостійної роботи

Ознайомлення зі змістом основних понять	3 години
Ознайомлення зі змістом першоджерел з метою опрацювання теоретичних питань з плану практичного заняття	3 години

Література

Основна література

1. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Основы теоретической психологии. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 528с.

Додаткова література

1. Братусь Б.С. От гуманитарной парадигмы в психологии к парадигме эсхатологической. Психология и новые идеалы научности (материалы "круглого стола") // Вопросы философии, – 1993. – № 5, С. 3 – 43.
2. Василюк Ф.Е. От психологической практики к психотехнической теории // Московский психотерапевтический журнал. – №1, 1992. – С. 15-32.
3. Выготский Л.С. Исторический смысл психологического кризиса // Собр. соч.: В 6 т. – Т. 1. – М., 1982. – С. 291-436.
4. Корнилова Т.В., Смирнов С.Д. Методологические основы психологии. – СПб.: Питер, 2006. – 320 с.
5. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. – М.: Наука, 1984. – 444 с.
6. Психология XXI века: пророчества и прогнозы (материалы "круглого стола") // Вопросы психологии. – 2000 – №1(С.3- 35), №2. (С.3-40)
7. Пузырей А.А. Критика естественнонаучного метода и критика практического разума Психология и новые идеалы научности (материалы "круглого стола") // Вопросы философии, – 1993. – № 5. – С. 3 – 43.
8. Смирнов С.Д. Методологический плюрализм и предмет психологии // Вопросы психологии. – №4, 2005. – С. 3-8.
9. Юревич А.В. Методологический либерализм в психологии // Вопросы психологии. – №5, 2001. – С. 3-17.
10. Юревич А.В. Психология в современном обществе // Психол. журнал. – №6, 2008. – С. 5-14.
11. Юревич А.В. Психология и методология // Психол. журнал. – №5, 2001. – С. 35-46.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «Універсум»

Контрольні питання і завдання:

1. Проаналізуйте проблему кризового розвитку психології.
2. Створіть типологію кризових явищ у психології.
3. Систематизуйте основні причини криз у науці.

Тема 5. КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ

1. Психомотиваційна проблема
2. Психопраксична проблема
3. Психосоціальна проблема
4. Психофізична проблема
5. Психофізіологічна проблема
6. Психогностична проблема

Основні поняття	монізм, дуалізм, плюралізм, томізм, психофізичний паралелізм, психофізичний монізм, ноосфера, механіцизм, нейродинаміка.	
Завдання для самостійної роботи		
▪ опрацювати питання		5 годин
▪ опрацювати основні поняття		5 годин
Оцінювання		
▪ перевірка рівня засвоєння знань на індивідуальній консультації у викладача		1 оцінка

Література

Основна література

1. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Основы теоретической психологии. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 528с.

Додаткова література

1. А.Н.Леонтьев. Деятельность. Сознание. Личность // А.Н.Леонтьев. Избранные психологические произведения. – М.: Педагогика, 1983. – Т. 2. – С. 159-165.
2. Абульханова-Славская К.А. Деятельность и психология личности. – М.: Наука, 1980. – 336 с.
3. Биологическое и социальное в развитии человека. – М.: Наука, 1977. – 224 с.
4. Волков А.М., Микадзе Ю.В., Солнцева Г.Н. Деятельность: структура и регуляция.– М.: Изд-во МГУ, 1987. – 216 с.
5. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб.: Питер, 2000. – 512 с.
6. Корнилова Т.В., Смирнов С.Д. Методологические основы психологии. – СПб.: Питер, 2006. – 320 с.
7. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. - М.: Наука, 1984. - 444 с.
8. Методологические проблемы социальной психологии. / Под ред. Е.В. Шорохова. – М.: Наука, 1975. – 396 с.
9. Москвичев С. Проблемы мотивации в психологических исследованиях. – К.: Наукова думка, 1975. – 143 с.
10. Пиаже Ж. Характер объяснения в психологии и психофизический параллелизм // Экспериментальная психология / Под ред. П. Фресса и Ж. Пиаже. – М.: Прогресс, 1966, – Вып. I, II. – С. 185-189.
11. Социальная психология в трудах отечественных психологов. / Сост. А.Л. Свенцицкий. – СПб.: Питер, 2000. – 512 с.
12. Ткаченко О.М. Принципи і категорії психології. – К.: Вища школа, 1979. – 200 с.
13. Уледов А.К. Актуальные проблемы социальной психологии. – М.: Мысль, 1981. – 93с.

ЗАВДАННЯ ДО ПІДСУМКОВОЇ МОДУЛЬНОЇ РОБОТИ 1

Умовою допуску до ПМР є виконання всіх обов'язкових видів робіт, передбачених програмою курсу.

I. Тестові завдання (максимальна кількість балів – 20).

Приклад тестового завдання:

Хто з нижче перерахованих вчених розробив поняття «парадигма» та «наукова революція»:

- а) К. Поппер;
- б) Г. Спенсер;
- в) Т. Кун;
- г) І. Лакатос.

II. Теоретичні завдання (оцінюються від 0 до 30 балів).

Максимальна кількість балів – 30.

1. Поняття про методологію науки. Структура методологічного знання
2. Функції методології науки
3. Методологічні принципи в психології
4. Поняття про наукову парадигму як спосіб організації наукового знання
5. Природничо-наукова парадигма в пізнанні
6. Гуманітарна парадигма в науках про людину і суспільство
7. Природничо-наукова і гуманітарна парадигми в психології та її методах
8. Історичний аналіз виникнення та занепаду наукових шкіл у психології
9. Місце пояснювальних принципів у системі методологічного регулювання психології.
Поняття про класичні пояснювальні принципи.
10. Принцип детермінізму: види детермінізму
11. Принцип системності: динаміка розвитку системного підходу в психології
12. Принцип розвитку: філо- та онтогенетичний розвиток
13. Поняття про ключові проблеми в психології
14. Психофізична проблема
15. Психофізіологічна проблема
16. Психогностична проблема
17. Психомотиваційна проблема
18. Психопраксична проблема
19. Психосоціальна проблема
20. Категоріальний лад психології. Історія та проблеми становлення
21. Категоріальна основа психологічних теорій
22. Проблема визначення психологічних понять
23. Поняття про методологічну кризу
24. Кризові явища в психології (історичний аналіз)
25. Способи подолання методологічних криз. Перспективи розвитку методології психології

III. Професійно-орієнтовані завдання (оцінюються від 0 до 50 балів та виконується протягом вивчення навчальної дисципліни).

Максимальна кількість балів – 50.

1. Практичне завдання передбачає ілюстрацію регулятивної функції принципу суб'єктності (або іншого пояснювального принципу) у бакалаврському дослідженні. Успішне виконання завдання полягає в глибокому аналізі з використанням прямого цитування ідей інших авторів, що відповідають методологічним засадам дослідження.
2. Практичне завдання передбачає здійснення категоріальної реконструкції проблеми бакалаврського дослідження. Успішне виконання завдання полягає в правильному виділенні метапсихологічних та базисних категорій, а також операціоналізацію останніх. Основа роботи – структура психологічного знання запропонована А.В. Петровським, М.Г. Ярошевським (Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Основы теоретической психологии. – М.: ИНФРА-М, 1998. – С. 517).

ВИМОГИ ДО ЕКЗАМЕНУ

Умови допуску до екзамену

- Здано теми для самостійного опрацювання (викладачу на індивідуальній консультації)
- Виконано практичні завдання до модуля №1 (здійснено категоріальну реконструкцію проблеми власного дипломного магістерського дослідження та проаналізовано роль пояснювальних принципів у власному магістерському дослідженні).

Умови автоматичного зарахування екзамену

- Виконано професійно-орієнтовані завдання.
- Є оцінки на рівні 61-100 балів за модуль.

Структура екзаменаційного білета

Екзаменаційний білет включає **три види** завдань.

I. Тестове завдання (максимальна кількість балів - 20).

Приклад тестового завдання:

Встановіть відповідність між назвами «попередників» принципу системності у психології та їх змістом.

1) холізм;	а) абсолютизує фактор цілісності;
2) редукціонізм;	б) зводить цілісність до її частин;
3) елементаризм;	в) вважає кожен з елементів системи
4) еклектизм.	самодостатньою величиною;
	г) передбачає поєднання різнорідних, часом
	несумісних одна з одною ідей та положень.

II. Теоретичне питання (максимальна кількість балів - 30).

Теоретичні питання

1. Поняття про методологію науки. Структура методологічного знання
2. Функції методології науки
3. Методологічні принципи в психології
4. Поняття про наукову парадигму як спосіб організації наукового знання
5. Природничо-наукова парадигма в пізнанні
6. Гуманітарна парадигма в науках про людину і суспільство
7. Природничо-наукова і гуманітарна парадигми в психології та її методах
8. Історичний аналіз виникнення та занепаду наукових шкіл у психології
9. Місце пояснювальних принципів у системі методологічного регулювання психології. Поняття про класичні пояснювальні принципи.
10. Принцип детермінізму: види детермінізму
11. Принцип системності: динаміка розвитку системного підходу в психології
12. Принцип розвитку: філо- та онтогенетичний розвиток
13. Поняття про ключові проблеми в психології
14. Психофізична проблема
15. Психофізіологічна проблема
16. Психогностична проблема
17. Психомотиваційна проблема

18. Психопраксична проблема
19. Психосоціальна проблема
20. Категоріальний лад психології. Історія та проблеми становлення
21. Категоріальна основа психологічних теорій
22. Проблема визначення психологічних понять
23. Поняття про методологічну кризу
24. Кризові явища в психології (історичний аналіз)
25. Способи подолання методологічних криз. Перспективи розвитку методології психології

III. Професійно-орієнтоване завдання (виконується протягом вивчення навчальної дисципліни). Максимальна кількість балів – 50.

1. Практичне завдання передбачає ілюстрацію регулятивної функції принципу суб'єктності (або іншого пояснювального принципу) у бакалаврському дослідженні. Успішне виконання завдання полягає в глибокому аналізі з використанням прямого цитування ідей інших авторів, що відповідають методологічним засадам дослідження.
2. Практичне завдання передбачає здійснення категоріальної реконструкції проблеми бакалаврського дослідження. Успішне виконання завдання полягає в правильному виділенні метапсихологічних та базисних категорій, а також операціоналізацію останніх. Основа роботи – структура психологічного знання запропонована А.В. Петровським, М.Г. Ярошевським (Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Основы теоретической психологии. – М.: ИНФРА-М, 1998. – С. 517).

Рекомендована література

Базова

1. Волков Б.С., Волкова Н.В., Губанов А.В. Методология и методы психологического исследования. / Науч. редактор Б.С.Волков: Учеб. пособие для вузов. – 4-е изд., испр. и доп. – М.: Академический проект; фонд «Мир», 2005. – 352с.
2. Корнилова Т.В., Смирнов С.Д. Методологические основы психологии. – СПб.: Питер, 2006. – 320 с.
3. Маланов С. В. Методологические и теоретические проблемы психологии. – Москва- Воронеж, 2005 – 324 с.
4. Мазиллов В.А. Методологические и теоретические проблемы психологической науки. – Ярославль, 2003. – 198 с.
5. Никандров В. В. Методологические основы психологии. Учебное пособие. — СПб.: Речь, 2008. — 235 с.
6. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Основы теоретической психологии. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 528с.
7. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології: Навчально-методичний посібник. - К.: Ніка-Центр. - 2003. - 204 с.

Додаткова

1. Абульханова-Славская К.А. Деятельность и психология личности. – М.: Наука, 1980. – 336 с.
2. Александров И.О., Максимова Н.Е. Заметки психологов исследователей о позиции методолога (к статье А.В. Юревича) // Психологический журнал. – №1, 2002. – С. 123-131.
3. Анциферова Л.И. Методологические принципы и проблемы психологии // Психол. журн. – 1982. – Т.3. – №2. – С. 3-18.
4. Асмолов А.Г. Назад к методологии психологи // Вопросы психологии. – №3, 2004. – С. 3-17.
5. Бассин Ф. В. О развитии взглядов на предмет психологии // Вопр. психологии. – 1971. – №4. – С. 101-113.
6. Биологическое и социальное в развитии человека. – М.: Наука, 1977. – 224 с.
7. Братусь Б.С. От гуманитарной парадигмы в психологии к парадигме эсхатологической. Психология и новые идеалы научности (материалы "круглого стола") // Вопросы философии, – 1993. – № 5, С. 3 – 43.
8. Брушлинский А.В. Принцип детерминизма в трудах С.Л. Рубиншейна // Вопросы психологии. – №4. – 1989. – С. 66-73.
9. Василюк Ф.Е. От психологической практики к психотехнической теории // Московский психотерапевтический журнал. – №1, 1992. – С. 15-32.
10. Выготский Л.С. Исторический смысл психологического кризиса // Собр. соч.: В 6 т. – Т. 1. – М., 1982. – С. 291-436.
11. Зинченко В.П., Смирнов С.Д. Методологические вопросы психологии. М., 1983.
12. Зинченко В.П. Идеи Л.С.Выготского о единицах анализа психики //Психол.журн. 1981. Т.1. N2. С.118-133.
13. Зинченко В. П., Мамардашвили М. К. Об объективном методе в психологии // Вопр. философии. – 1977. – С. 109-125.
14. Книгин А.Н. Учение о категориях. Учебное пособие для студентов философских факультетов. – Томск: Узд-во Томского государственного ун-та, 2002. – 190 с.
15. Локалова Н.П. Предмет психологи и специфика профессионального мышления психологов // Вопросы психологии. – №5, 2004. – С. 3-17.
16. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. - М.: Наука, 1984. - 444 с.
17. Методологические проблемы социальной психологии. / Под ред. Е.В. Шорохова. – М.: Наука, 1975. – 396 с.
18. Петренко В.Ф. Конструктивистская парадигма в психологической науке // Психологический журнал. – № 3, 2002. – С. 113-121

19. Петровский А.В. Вопросы истории и теории психологии: Избранные труды. – М.: Педагогика, 1984. – 272 с.
20. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. История и теория психологии. – Т.1. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 415 с.
21. Пузырей А.А. Критика естественнонаучного метода и критика практического разума Психология и новые идеалы научности (материалы "круглого стола") // Вопросы философии, – 1993. – № 5. – С. 3 – 43.
22. Розин В.М. Научные интерпретации предмета психологии (от парадигмы естественнонаучной к гуманитарной?) // Психологический журнал. – 1991. – N 2
23. Слободчиков В.И., Исаев Е.И. Естественнонаучная и гуманитарная парадигмы в науке // Основы психологической антропологии. Психология развития человека. – М.: "Школьная пресса", 2000. – 416 с.
24. Степин В.С., Кузнецова Л.Ф. Научная картина мира в культуре техногенной цивилизации. – М., 1994. – 274 с.
25. Смирнов С.Д. Методологический плюрализм и предмет психологии // Вопросы психологии. – №4, 2005. – С. 3-8.
26. Ткаченко А.Н. Взаимосвязь объяснительных принципов психологической науки // Вопр. психол. – 1977. – №4. – С.27-39.
27. Ткаченко О.М. Принципи і категорії психології. – К.: Вища школа, 1979. – 200 с.
28. Хомская Е.Д. О методологических проблемах современной психологии // Вопросы психологии. – №5, 1997. – С. 112-132.
29. Формирование современной естественнонаучной парадигмы // Философия науки. – М.: ИФРАН, 2001. – Вып. 7. – 107 с.
30. Юдин Б. Г. Объяснение и понимание в научном познании // Вопр. философии. – 1980. – № 9. – С. 51-63.
31. Юдин Б. Г. Системный подход и принцип деятельности. – М., 1978. – С. 96-138: 193-202: 274-302.
32. Юревич А.В. Методологический либерализм в психологии // Вопросы психологии. – №5, 2001. – С. 3-17.
33. Юревич А.В. Психология и методология // Психологический журнал. – №5, 2001. – С. 35-46.
34. Юревич А.В. Психологические механизмы научного мышления // Грани научного творчества (ред. А.С. Майданов)
35. Юревич А.В. Естественнонаучная и гуманитарная парадигмы в психологии, или Раскачанный маятник // Вопросы психологии. – №2, 2005. – С. 147-151.
36. Ярошевский М.Г. Принцип детерминизма и логика развития научного знания // Вопр. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Основы теоретической психологии. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 528 с.
37. Ярошевский М.Г. Психология в XX ст. Теоретические проблемы развития психологической науки. – М.: Политиздат, 1971. – 368 с.

Інформаційні ресурси

1. Електронна хрестоматія до курсу.
2. Музика О.Л. Професійно-орієнтовані завдання у системі підготовки студентів-психологів // Професійно-орієнтовані завдання з психології / За ред. О.Л. Музики. Навчальний посібник. (Рекомендовано МОН України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів (лист № 1.4/17-Г-3165 від 28.09.2010 року) – 3-тє вид., перероб. і доп. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2010. – С. 9-23
http://zu.edu.ua/spf/psihol_vkl.html
3. www.koob.ru/

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ З КУРСУ
«МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ»**

Рівень	Бали за 12-ти бальною системою	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
			Теоретичні знання	Вміння
Початковий рівень знань «2» (рецептивно-продуктивний)	1	0-25 балів без права перескладання (для екзаменів та заліків)	Студент за допомогою викладача розпізнає основні поняття з курсу, однослівно („так” чи „ні”) відповідає на конкретні запитання.	Студент намагається відповідати, однак потребує постійної консультації та контролю з боку викладача. За допомогою викладача намагається використати набуті знання для теоретичного аналізу наукових проблем.
	2	26-49 балів	Студент за допомогою викладача однослівно відповідає на запитання, відтворює незначну частку питання в тому вигляді і в тій послідовності, у якій воно було розглянуте на лекції або консультації.	Студент вміє при постійному контролі і допомозі викладача систематизувати наукову інформацію на задану тему.
	3	50-60 балів	Студент з помилками характеризує окремі методологічні поняття та явища. Володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.	Студент вміє при постійному контролі і допомозі викладача використати набуті знання для теоретичного аналізу наукових проблем.

Рівень	Бали за 12-ти бальною системою	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
			Теоретичні знання	Вміння
Середній рівень знань «3» (репродуктивний)	4	61-65 балів	Студент володіє матеріалом на початковому рівні, значну частину матеріалу відтворює на продуктивному рівні: за допомогою викладача відтворює словами, близькими до тексту лекції, визначення методологічних термінів, принципів; частково відтворює текст підручника; у процесі відповіді допускає окремі відозміни навчальної інформації; ілюструє відповіді прикладами, що були наведені на консультації.	Студент вміє з допомогою викладача застосувати базові принципи психології до аналізу психічних процесів та явищ.
	5	66-70 балів	Студент за допомогою викладача дає правильне визначення окремих понять з області методології; словесно описує методологічні явища, вказує на деякі їх властивості; відтворює всю тему або її основну частину, ілюструючи відповідь власними прикладами.	Студент вміє застосувати базові принципи психології до аналізу психічних процесів та явищ.
	6	71-74 балів	Студент за допомогою викладача свідомо відтворює тему лекції, ілюструючи її власними прикладами; розкриває суть методологічних процесів та явищ, допускаючи у	Студент вміє правильно використати набуті знання для теоретичного аналізу наукових проблем, за допомогою викладача може використовувати знання

Рівень	Бали за 12-ти бальною системою	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
			Теоретичні знання	Вміння
			відповідях незначні неточності; намагається застосувати окремі прийоми логічного мислення (порівняння, аналіз, висновки).	методологічних та теоретичних проблем психології в дослідженні та поясненні психічних явищ.
Достатній рівень знань «4» (конструктивно варіативний)	7	75-80 балів	Студент без помилок відтворює зміст питання, наводячи власні приклади; правильно розкриває суть методологічних понять.	Студент здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних (типових) ситуацій. Вміє самостійно вписувати знання отримане емпіричним шляхом у систему наукового знання, формулювати закономірності за результатами наукових розвідок.
	8	81-85 балів	Студент володіє навчальною інформацією, вміє зіставляти, узагальнювати та систематизувати інформацію під керівництвом викладача; аргументовано відповідає на поставлені запитання і намагається відстояти свою точку зору.	Студент уміє самостійно вписувати знання отримане емпіричним шляхом у систему наукового знання, формулювати закономірності за результатами наукових розвідок; добирати необхідну додаткову інформацію для проведення дискусій за правилами наукової логіки.

Рівень	Бали за 12-ти бальною системою	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
			Теоретичні знання	Вміння
	9	86-90 балів	Студент вільно володіє вивченим обсягом навчального матеріалу, наводить аргументи на підтвердження своїх думок, використовуючи матеріали власних спостережень та проведених досліджень; може за допомогою викладача відповідати на питання, що потребують знання кількох тем.	Студент уміє самостійно Використовувати наукове уявлення про світобудову, філософські і релігійні картини, походження життя на Землі еволюційні процеси; за підказки викладача може виконати завдання, що потребують знання декількох тем; використовувати різні джерела інформації, користуватися даними спостережень.
Високий рівень знань «5» (творчий)	10	91-93 балів	Студент вільно володіє темою, має ґрунтовні психологічні знання; вільно відповідає на запитання, що потребують знання кількох тем; оцінює окремі нові факти, явища; судження логічні й достатньо обґрунтовані; узагальнює і систематизує матеріал у межах навчальної теми; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності.	Студент виявляє початкові творчі здібності: уміє працювати зі спеціальною літературою (наукові журнали тощо); знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до цілей, які поставив викладач, свою відповідь ілюструє схемами, прикладами з життя; проводить самоперевірку виконаної роботи; може з неповним обґрунтуванням пояснити виконання завдань підвищеного (комбінованого) рівня.

Рівень	Бали за 12-ти бальною системою	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
			Теоретичні знання	Вміння
	11	94-97 балів	Студент вільно висловлює власні думки, визначає програму особистої пізнавальної діяльності; без допомоги викладача знаходить джерела інформації і використовує одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності.	Використовує набуті знання в нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує особисту життєву позицію, узгоджуючи її з загальнолюдськими цінностями.
	12	98-100 балів	Студент виявляє особливі творчі здібності, глибоко розуміє суть методології психології; подає ідеї згідно з вивченим матеріалом, робить творчо обґрунтовані висновки; визначає порядок особистої навчальної діяльності, самостійно оцінює її результати. Активно займається науково-дослідною роботою.	Студент самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно здобувати знання; вести дискусію з конкретного питання; володіє категоріальним апаратом психології, адекватно вживає поняття.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПМР ТА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ РОБОТИ

ОЦІНКА	ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ УМІНЬ ТА НАВИЧОК СТУДЕНТІВ
Тестові завдання (max – 20 балів)	
5 балів	Правильна відповідь на кожне тестове завдання
0 балів	Неправильна відповідь на тестове завдання
Теоретичне завдання (max – 30 балів)	
0-5 балів	Структурованість відповіді, наявність внутрішньої логіки у викладі матеріалу
0-10 балів	Повні та вичерпні визначення основних понять
0-5 балів	Опора на першоджерела, цитування основних ідей
0-10 балів	Повнота відповіді, аналіз усіх аспектів проблеми
Практичне завдання (max – 50 балів)	
0-10 балів	Повнота виконання завдання, дотримання усіх вимог
0-10 балів	Правильність та вичерпність формулювань
0-10 балів	Повні та чіткі визначення усіх понять
0-10 балів	Розгляд можливих альтернативних схем аналізу
0-10 балів	Обґрунтовані пояснення усіх міркувань
Професійно-орієнтоване завдання (max – 50 балів)	
0-10 балів	Звіт за результатами дослідження повний, структурований, виконаний з дотриманням вимог до структури, оформлення
0-10 балів	Обґрунтовано актуальність дослідження, усі структурно-методологічні елементи роботи (об'єкт, предмет роботи, мета, гіпотеза, завдання, методи та процедура дослідження, його наукова новизна, практичне та теоретичне значення, умови забезпечення надійності та вірогідності результатів) сформульовані правильно та вичерпно
0-10 балів	Подано детальний опис методів та процедури дослідження, хід аналізу отриманих результатів, їх ґрунтовна інтерпретація
0-10 балів	Висновки відображують основні результати дослідження, сформульовані чітко та вичерпно
0-5 балів	Список використаних джерел подано в алфавітному порядку та оформлено відповідно до основних бібліографічних вимог
0-5 балів	Текст написаний грамотно з дотриманням усіх вимог наукового стилю сучасної української мови

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Шкала оцінювання національна та ECTS			
Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. Методичне забезпечення

- Опорні конспекти лекцій; інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (ПСНМЗД), в тому числі інструктивно-методичні матеріали до курсу; нормативні документи; ілюстративні матеріали.
- Музика О.Л. Професійно-орієнтовані завдання у системі підготовки студентів-психологів // Професійно-орієнтовані завдання з психології / За ред. О.Л. Музики. Навчальний посібник. (Рекомендовано МОН України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів (лист № 1.4/17-Г-3165 від 28.09.2010 року) – 3-тє вид., перероб. і доп. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2010.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ГАВРИЛОВСЬКА Ксенія Петрівна,
ГОРБУНОВА Вікторія Валеріївна

Методичні рекомендації з курсу
«Методологічні та теоретичні проблеми психології»

Надруковано з оригінал-макету автора

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка
м. Житомир, вул.. Велика Бердичівська, 40
Свідоцтво про державну реєстрацію
серія ЖКТ №10 від 07.12.04
електронна пошта (e-mail): zu@zu.edu.ua